

דיבור בשבח החיבור

יאיר אלדן ושולמית אלמוג: משהו רוחני זורם כביכול, כרמל 2021, עמ' 202

לשבו שאל אודיסאוס. גבר ואישה, אישה וגבר, שעולים מדי כמה עמודים לדיבור מטא־פואטי. איך התחלנו את כל זה? לשם מה אנו ממשיכים? מה זה נותן? מי הנמענים הפוטנציאליים? התשובות לכך יכולות להיות כמובן שונות וייתכן שהן פטורות מתשובה מגדרית. זכרים ונקבות, נקבות וזכרים סקרניים, חקרניים, כאלה ששואלים אותן שאלות ותוהים אותן תהיות ומוכנים לשמוע את מה שיש לזולתן ולזולתם לומר לאחר שנות ניסיון רבות. ניסיון משפחתי ואקדמי, ניסיון באהבה ובתשוקה ובלימוד מתמיה, ביקורת, דעתני, כזה שמוכן להתייגר ולא ליפות, להיכתב מבלי להסתוות.

כמה טוב, אם כן, שאישה וגבר, שגבר ואישה, עוצרים לשעה קלה להתבונן, לתעד, לדווח. כותבים טקסטים שאין להם שום תרומה לקידומם האקדמי, שבמקרה הטוב יקנו להם קרדיט בעולמן של הפרוזה והשירה ההגותית. שהם מגייסים לתוך דבריהם את פרויד ואת ויניקוט, את אריסטו ואת גרטורד שטיין, את עמיחי, אבידן ואת צ'סלב מילוש. שהם דנים באספטיקים שונים של משנתם של ז'אן פול סארטר וסימון דה בובואר מול התנהגותם משולחת הרסן של השניים. מעריצים ומבקרים, מתארים מתוך זמנם של האקזיסטנציאליסטים אך גם מתוך המחאה של תקופת "מי טו".

גם למי שאיננו עוקב אחר זרם המחשבות המתחבר ומתפרד, אחר זרם המחמאות וההתנצחויות, מזומנת בספר זה חגיגה של מכתמים בעלי תוקף גם מחוץ להקשרם. הנה אחדים בלי לומר אם הם שייכים לגבר או לאישה, לאישה או לגבר. שהרי נולדו, עם כל הטרגיות וההומור שבהם, מתוך מה שביניהם, מתוך כתיבתם זה לזו וזו לזה, מהקשת

אבני צור מחשבתיות אחת אל השנייה:

- על רקע הידלדלות הגוף, הרוח מתחילה למות בי (עמ' 49)
- קשר מעיק הוא מחויבות משעממת ומשממה, שדורשת יותר ממה שאת מוכנה לתת ומתגמלת פחות ממה שאת מצפה לקבל (עמ' 63)
- העברית מעמידה לרשותנו את המילה "קשר", שמסמנת גם קרבה ונעימות - וגם כבילה ומועקה (עמ' 64)
- אנחנו בוחרת לכתוב כשם שאחרים בוחרים להתאמן בחרד כושר (עמ' 117)
- כתיבה היא העיסוק הפחות מסוכן והפחות תובעני בהשוואה לרבים מהעיסוקים שהקיום היומיומי תובע מאיתנו (עמ' 117)
- פרשנות במיטבה מצליחה לפעמים לייצר מבט פורץ דרך, המנתק את ככלי התקופה (עמ' 144)
- האנושי מתרחב על ידי הבנה טובה יותר של עצמו (עמ' 152)

ויש עוד עשרות כאלה, פרגים בשדה, רקפות בין סלעים. אבל מעבר לרעיונות קיימת המסכת הזאת הלשונית שבה הם נכלאים, ניתנים, נמסרים, מתבייתים, מתגעשים. שהרי למדנו

אישה וגבר, גבר ואישה, נפגשים בשלב כלשהו בחייהם ומתחילים לדבר. לדבר בכתובים. כלומר, לכתוב זה לזה הרהורים קצרים על סוגיות שונות ולהיענות בכתב. לשאול ולענות. לתהות ולקוות להגיע לתשובות או למסקנות שיוליכו לעוד שאלות ותמיהות, להסכמות ולהסתייגויות. גבר ואישה, אישה וגבר משרטטים לעצמם סוגריים שבתוכם יתנהלו לפי שעה, חדר שבו יהדהד הדיבור, בועה שאל חללה יזרוק הרעיונות. רעיונות שחלקם לזהטים ואחרים מקפאיי עורקים, רעיונות מוגמרים ולטושים והריונות של רעיונות שטרם נולדו על כל איברייהם. שהם בשלבים ראשונים של התהוות. עופרים שאנחנו עדים להתגבשותם החיה, הפועמת, המפעימה.

וזה יפה. הטענות על אודות דברים והטענות נגד דברים. המפגשים וההתנגשויות. הנכונות לחיפוש ולחישוף ולהיחשפות. הם מדברים על הגבר ועל גופו, על האישה ועל רוחה, על מיניות, על גבריות, על נשיות, על משפחה ועל אקדמיה, על הצלחות בחיים ועל כישלונות צפויים מראש. על תקוות ועל חלומות, על אימת הגיל והזקנה, על המתחים בין יצירה לחיים, על המנגנון הסבוך של נפשות חושבות וכותבות, שמנסות להבין את דרכן ותפקידן בעולם. גבר ואישה, אישה וגבר.

לפנינו עשרות ואולי אף מאות שעות של כתיבה פעילה אבל מעבר להן מסתתרים יקומים. אלפי שעות של קריאה ומחשבה, רבבות שעות של ניסיון חיים שרק קצה קצהו מתנסח לפנינו לרגע, מזדהר ומיד נבלע בנהר הזורם והכובש של עוד רעיונות, של עוד הריונות. הורים של מחשבות, הרים של הגות שמתפרקים ונבנים לנגד עיני הקוראות והקוראים, יהיו אלה מי שיהיו, אנשים כמו הכותבת והכותב. הכותב והכותבת. אנשים חווים וחושבים.

לרגעים אני עם הגבר ועם חרדותיו בתקופת השירות בלבנון, עם תיאורו את גילו שמתחיל להיות מה שאני מכנה בשעשוע לשוני מצמית גיל-חסר-גיל, את התחושה הפנה שדברים רבים מדי נותרים מאחור, את הנכונות לנסח את ההתמרמרות על כך שילדים גוזלים זמן ואנרגיה שיכולים להיות מתועלים לדברים אחרים. ובמקביל אני עם האישה ועם מחשבותיה על שחרור מחשיבה מגדרית, עם אהבתה הגדולה לספרות (דבר שרישמו ניכר בכל עמוד שחיברה כאן), עם נהייתה אחר המיתוסים היווניים ובמיוחד עמידתה על מקומן של הנשים ועל תפקידן המרכזי ביקומו של הומרוס. ולא רק פנלופה המצפה באיתקה

"משהו רוחני הזורם כביכול", שמו של הספר, מפורש בעמוד 115, באיזכור הגדרת מילון אבן שושן למושג "פלואיד". מי שתקרא או יקרא בעמודי הספר הזה יתפלא שכן יש בו רוחניות וגופניות במידה שווה, זרימה ועצירה, המשכיות והשתהות. קראתי ולא זיהיתי שום כביכול. כמו בכל פעולה חשיבתית, רגשית ואף רגשנית יש כאן טענות וסתירות, קביעות ופריעות, סדרים ופראויות. זהו טקסט חי ודינמי, שנע בין קפיצות בנגי' אל תהומות הנפש לנסיקות אל מה שעושה את החיה המכונה אדם ליצור שמסרב למגבלות הגוף והחלוף. עולות כאן על דעתי השורות בנות האלמוות שבהן סיים ו. ה. אודן את קינתו לזכר ויליאם באטלר ייטס:

In the deserts of the heart
Let the healing fountain start,
In the prison of his days
Teach the free man how to praise.

הספר נחתם, הסוגריים שנפתחו נסגרו, החדר נאטם בין שתי כריכות. אפשר להציץ לתוכו, אפשר להינגע או להיפגע אבל די קשה להירגע. והרי זו מתכונותיה של כתיבה מעוררת מחשבה, של חתירה למגע בין רוח לרוח. ♦

ממיטב ההוגים שלא רק הרעיונות חשובים אלא הדרך שבה הם עושים את דרכם אלינו, דרך הלשון, לעין, לאוזן, למוח וללב.

הנה האישה מתוודה כאן: "אני אוהבת סגנון. באמנות, בכתיבה, באופנה, בחיים בכלל. הסגנון מוסיף חן ומוליד תשוקה. ליטוש סגנון, איתור סגנון ושכלול שלו גורמים לי הנאה בהרבה הקשרים, ואני לא מוכנה לוותר עליה" (עמ' 156). ובמקום אחר הגבר מבכר את החיים על פני הסגנון ואומר: "עכשיו השירה נדמית לי כמשחקי מילים, משהו לא קיומי. לא רציני. התבכיינות. אין משמעות לדבר חוץ מההיות. חוץ מלנשום" (עמ' 50) ולמרות שאני משורר ופרסמתי בחיי כמה וכמה שירים אני חושב שיש בהחלט רגעים כאלה שבהם ההיות והנשימה עדיפים. ולפעמים ההיות כולו, ההכיינות, הוא ברגעי הכתיבה. לא פחות מליטופיה של דה בובואר את הגב הנשי שליטפה כשעוד היתה בה תשוקת הגוף.

על עטיפת הספר מופיעה יצירה מאת חן שיש ששמה "פרחים". יש כאן בוודאי פריחה אבל בה במידה יש דימום (של מאבקים על דיוק הניסוח והחווייה, של הבקעות דרך ותמורות, של מחזורי גוף ונפש). רעיונות מדממים על הדף, חבלי טבור נחתכים, היילודים הרוחניים מושלכים אל חיק הקוראות והקוראים לערסלם.